

O'ZBEKISTONDA ISLOM MOLİYASINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI

Toxtasinova Dilbar Djalaldinovna

O'zbekiston Respublikasi**Bank-moliya akademiyasi 2-kurs tinglovchisi****dilbarshine@gmail.com****<https://doi.org/10.5281/zenodo.14964082>**

Islom moliyasining rivojlanish jarayoni O'zbekistonning iqtisodiy va moliyaviy tizimiga yangi yo'nalishlar olib keldi. Shu bilan birga, islomiy moliya va bank xizmatlarini rivojlantirishda mamlakat hukumati va xalqaro hamkorlikning ahamiyati o'sib bormoqda. Bu tizim mamlakatning ijtimoiy va iqtisodiy barqarorligini ta'minlashga yordam beradi. O'zbekistonda islom moliyasini rivojlantirish bugungi kunda muhim ustuvor vazifalardan biridir, chunki bu soha mamlakat iqtisodiyotini modernizatsiya qilish, investitsiyalarni jalb etish, barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash va jamiyatda adolatni kuchaytirish kabi maqsadlarga xizmat qiladi. Islom moliyasining rivojlanishiga qaratilgan ba'zi asosiy chora-tadbirlar va strategiyalarni quyida ko'rsatish mumkin:

Qonuniy va normativ huquqiy bazani yaratish. Islom moliyasining muvaffaqiyatli rivojlanishining asosiy omillaridan biri huquqiy bazaning mustahkam bo'lishidir. O'zbekiston hukumati islomiy moliya sohasidagi normativ huquqiy bazani yaratishga jiddiy e'tibor qaratmoqda. Bunga quyidagi qadamlar kiradi. Islomiy banklarni ro'yxatga olish va ularning faoliyatini qonuniylashtirish. Islom moliyasiga oid qonunlarni takomillashtirish va shariatga asoslangan moliyaviy xizmatlar uchun alohida huquqiy normativlar yaratish. Islomiy banklar uchun foizsiz kredit va investitsiyalar tizimini yaratish.

Islomiy moliyaviy institutlar va banklar tashkil etish. O'zbekiston hukumati islomiy moliya bozorini rivojlantirish uchun yangi banklar va moliya institutlarini tashkil etishga qaratilgan siyosatni amalga oshirmoqda. Islomiy banklar va moliyaviy institutlarning ko'payishi, ular foizsiz bank xizmatlari, Murabaha (savdo), Mudaraba (hamkorlik) va Ijarah (lizing) kabi mahsulotlarni taklif qilmoqda. Islomiy moliya institutlari orqali kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash, yangi ish o'rinlarini yaratish va tadbirkorlikni rivojlantirishga yordam berish. Xalqaro islomiy banklar va moliya institutlari bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish.

Islomiy moliya mahsulotlarini kengaytirish. Islomiy moliya bozorida yangi mahsulotlar va xizmatlar joriy etilishi kerak. Bunga quyidagilar kiradi. Murabaha (savdo) tizimida xarid qilingan tovarlar uchun foizsiz kreditlar berish. Mudaraba va Musharaka (hamkorlik) kabi investitsiya va biznes hamkorliklarining kengayishi. Ijarah (lizing) tizimlari, ya'ni uzoq muddatli ijaraga berish orqali tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash. Takaful (islomiy sug'urta) tizimining joriy etilishi, bu aholiga foizsiz sug'urta xizmatlarini taklif qiladi. Xalqaro hamkorlik va integratsiya. Islom moliyasini rivojlantirishda xalqaro hamkorlikni kuchaytirish juda muhim. O'zbekiston islomiy moliya bozorida o'z o'rnini mustahkamlash uchun. Xalqaro islomiy banklar va moliya institutlari bilan o'zaro hamkorlikni rivojlantirish. Islom taraqqiyot banki (IDB), Islom iqtisodiy hamkorlik tashkiloti (OIC) kabi tashkilotlar bilan aloqalarni mustahkamlash. Islom moliya sertifikatlari va sukuk (islomiy obligatsiyalar) chiqarish orqali xalqaro investitsiyalarni jalb qilish.

Ijtimoiy jihatdan foydali loyihalarni qo'llab-quvvatlash. Islom moliyasi, shuningdek, jamiyatdagi ijtimoiy adolatni ta'minlashga yordam beradi. Mamlakatda ijtimoiy jihatdan

foydali, ekologik barqaror va aholi uchun foydali loyihalarni islomiy moliya tizimi orqali moliyalashni rag'batlantirish kerak. Kambag'allarga yordam berish va ularning iqtisodiy faoliyatini rivojlantirish. Jamiyatda iqtisodiy tenglikni ta'minlash va moliyaviy inklyuzivlikni oshirish. Islomiy moliya tizimi orqali ijtimoiy mas'uliyatli investitsiyalarni amalga oshirish.

Moliyaviy savodxonlikni oshirish. Islom moliyasining rivojlanishi uchun aholi va bizneslar o'rtasida moliyaviy savodxonlikni oshirish zarur. Bu borada amalga oshiriladigan tadbirlar. Islomiy moliya bo'yicha xalqni o'qitish va ma'lumot berish. Tadbirkorlar va investorlar uchun islomiy moliya mahsulotlari va xizmatlarining afzalliklarini tushuntirish. Moliyaviy savodxonlikni oshirish uchun seminarlar, treninglar va kurslar tashkil etish O'zbekistonda Islom moliyasining muhimligi so'nggi yillarda sezilarli darajada ortdi, chunki mamlakatda iqtisodiy rivojlanishning yangi yo'nalishlari va ijtimoiy adolatni ta'minlashga katta e'tibor qaratilmoqda. Islom moliyasining muhimligini quyidagi omillar orqali ko'rsatish mumkin. Ijtimoiy adolat va tenglikni ta'minlashdir.

Islom moliyasining asosiy prinsiplari — adolat, halollik va tenglikdir. Bu tamoyillar O'zbekistonda moliyaviy tizimning rivojlanishi, ayniqsa, kambag'allarga yordam ko'rsatish, biznesda va iste'molchi savdolarida halol faoliyatni rag'batlantirish uchun juda muhimdir. Zakat (xayriya) va sadaqa tizimlari orqali jamiyatdagi iqtisodiy tafovutlarni kamaytirish maqsadga muvofiq bo'ladi. Foizsiz moliya tizimi (Riba taqiqlanishi) O'zbekistonda foizsiz moliyaviy tizimning rivojlanishi, ko'plab odamlarning islomiy tamoyillar bo'yicha moliyaviy xizmatlarga ehtiyojini qondirishga imkon yaratadi. Islom moliyasining foizsiz tizimi orqali fuqarolar, ayniqsa, foizli qarzar yoki kreditlarni olishni istamaganlar uchun alternativ moliyaviy xizmatlar taklif qilinadi. Bu tizimning ishlashiga davlat tomonidan ko'rilayotgan yordam va yengilliklar muhim omildir. Biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish. Islom moliyasi prinsiplariga asoslangan Musharaka (hamkorlik) va Mudaraba (investitsiya) kabi tizimlar, biznesni rivojlantirishda foydali bo'ladi. Bu usullar faqatgina foizsiz, balki rizq va foydaning o'zaro adolatli taqsimlanishiga asoslanadi. O'zbekistonning kichik va o'rta bizneslarini rivojlantirishda bunday usullarni tatbiq qilish orqali innovatsion hamkorliklar va yirik loyihalar amalga oshirilishi mumkin.

Xalqaro moliya tizimi bilan integratsiya. O'zbekistonda Islom moliyasining rivojlanishi xalqaro moliyaviy tizim bilan ham yaqinlashishga yordam beradi. Xalqaro miqyosda islomiy banklar va moliya institutlari mavjud bo'lib, bu tizim O'zbekistonning iqtisodiy hamkorliklarini kengaytirishda va xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, musulmon davlatlari bilan moliyaviy hamkorlikni rivojlantirish imkonini yaratadi. Mahalliy iqtisodiyotda barqarorlik. Islom moliyaviy tizimida risk va foyda o'rtasidagi adolatli taqsimot tamoyili mavjud, bu esa iqtisodiy barqarorlikka olib keladi. Islomiy moliya, investitsiyalarni ijtimoiy jihatdan foydali va adolatli loyihalarga yo'naltirishga yordam beradi, shu orqali mamlakat iqtisodiyotida barqaror rivojlanish ta'minlanadi. Tadbirkorlikni rag'batlantirish. Islom moliyasi, shuningdek, tadbirkorlikni rag'batlantirish uchun turli imkoniyatlar yaratadi. Masalan, Murabaha va Ijarah (lizing) tizimlari orqali, tadbirkorlar uchun qimmatli aktivlarni olishda yoki uzoq muddatli moliyaviy yordamlardan foydalanishda o'ziga xos yengilliklar mavjud.

Yoshlar uchun imkoniyatlar. Islom moliyasi O'zbekistonda yoshlar orasida ham faoliyat yuritishi mumkin. Foizsiz moliyaviy xizmatlar, ayniqsa, yoshlarning jamiyatda o'z o'rnini topishlari va tadbirkorlik faoliyatini boshlashlari uchun yaxshi imkoniyat yaratadi.

O'zbekistonda Islom moliyasining muhimligi shundaki, u mamlakatda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, ijtimoiy adolatni kuchaytirish, xalqaro moliya tizimi bilan integratsiya qilish va barqaror iqtisodiy o'sishni amalga oshirish uchun muhim vositaga aylanishi mumkin. Bu tizim, albatta, mamlakatning moliyaviy va iqtisodiy rivojlanishida ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar/Используемая литература/References:

1. O'zbekiston Respublikasining "Islomiy banklar to'g'risida"gi qonuni (2020-yil)
2. Markaziy bankning "Islomiy banklar va moliya institutlarining faoliyatini nazorat qilish bo'yicha nizam" (2019-yil)
3. O'zbekiston Markaziy bankining "Islomiy banklar va moliya institutlari faoliyatini boshqarish to'g'risida"gi nizam (2021-yil)
4. "Islom moliyasi va bank tizimining rivojlanishi" — R. Jumanazarov
5. "Islomiy moliya tizimining O'zbekistonda rivojlanishi" — Xalqaro iqtisodiy tadqiqotlar jurnali (2020)
6. OECD. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2022. — Paris: OECD Publishing, 2022. — 400 p.
7. OECD. Agricultural Export Subsidies and Market Access // OECD Insights. 2023. T. 30. №2. С. 110-130.